

Wierciński, Andrzej

Międzynarodowe sympozjum na temat europejskiego neolitu w Moguncji

Światowit 29, 172-175

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ WIERCIŃSKI

MIĘDZYKARODOWE SYMPOZJUM NA TEMAT EUROPEJSKIEGO NEOLITU W MOGUNCJI

W dniach 16 do 23 X 1966 r. odbyło się w Moguncji międzynarodowe sympozjum na temat europejskiego neolitu, w którym wziął udział autor niniejszego sprawozdania na podstawie zaproszenia prof. dr Ilse Schwidetzky'ej, kierownika Instytutu Antropologii Uniwersytetu im. J. Guttenberga, głównego organizatora Sympozjum. Wszelkie koszty pobytu i przejazdu zostały pokryte przez stronę zapraszającą z funduszy Niemieckiego Towarzystwa Badawczego (Deutsche Forschungsgemeinschaft).

Prace Sympozjum rozpoczęły się w niedzielę dnia 16 X, kiedy to nastąpiło spotkanie jego uczestników w celu skontrolowania i uzupełnienia wykonanych katalogów materiałów kostnych i danych bibliograficznych. Oba katalogi, z dużym nakładem pracy sporządzone przez pracowników Instytutu Antropologii, zostały ułożone w porządku alfabetycznym i według poszczególnych krajów Europy i Bliskiego Wschodu, obejmując okres od epoki mezolitycznej po epokę wczesnego brązu. Poza antropologami i archeologami zachodnioniemieckimi, w Sympozjum uczestniczyli następujący badacze zagraniczni: prof. Sauter (Szwajcaria), dr Jelinek (Czechosłowacja), dr Riquet i dr Ferembach (Francja), prof. Alcobe (Hiszpania), prof. Necrasova (Rumunia), doc. Boev (Bułgaria), prof. Parenti i dr Burgognini (Włochy), prof. Joergensen (Dania), prof. Kloiber (Austria) i dr Wierciński (Polska).

Uczestnicy z poszczególnych krajów mieli obowiązek zreferowania swych opracowań antropologii neolitu obszarów, które reprezentowali.

Obrady odbywały się codziennie od godz. 9—13 i od 15—19. W pierwszym dniu obrad dnia 17 X przed południem referaty wygłosili dr Jelinek, który przedstawił rezultaty badań nad neolitycznymi grupami ludzkimi Czechosłowacji, w szczególności obszaru Moraw oraz dr Wier-

ciński, pt. „The anthropological investigations on the Neolithic Period in Poland”, zaś po południu analogiczny temat przedstawił prof. Kloiber dla Austrii. Ożywiona dyskusja po referatach dotyczyła głównie podstaw materiałowych i metodologicznych opracowań.

W następnych dniach tj. od 18 do 19 X w dalszym ciągu wygłaszali referaty reprezentanci obszarów Europy południowej, Skandynawii i Niemiec, co dało doskonały przegląd nie tylko samych materiałów faktycznych, ale i różnorodnych metod opracowania. Należy z całym naciskiem podkreślić, że wszystkie bez wyjątku referaty oparte były na indywidualnej typologii kraniologicznej w niejednakowy sposób ujmowanej, nie tyle może w zakresie przeciętnych charakterystyk wyróżnionych typów, ile granic ich osobniczego zróżnicowania, nawiązań do typów współczesnych i nazewnictwa. Różnice terminologiczne nie miały przy tym charakteru czysto formalnego, lecz odzwierciedlały także różnice w podejściu do treści ewolucyjnej poszczególnych typów. W szczególności dotyczyło to pojęć takich, jak np. typ „protośródziemnomorski”, „protonordyczny”, „protoalpejski” itp., „pra-” „pre-” i „protoform”, którymi szermowali głównie antropolodzy krajów Europy południowej i niektórzy niemieccy. W dyskusji na temat ewolucyjnych transformacji owych protoform w typy zgracylizowane autor niniejszego sprawozdania zajął stanowisko zdecydowanie przeciwstawne; zgodnie z dotychczasowym duchem Polskiej Szkoły Antropologicznej reprezentował pogląd ściśle taksonomiczny; znaczy to, że w każdym przypadku innego zespołu cech diagnostycznych musi być używana odrębna nazwa oraz że brak podstaw rzeczowych do jakichkolwiek, konkretnych genealogicznych rozważań. Ponadto usiłował on wykazać, że również stanowisko populacjonistyczne jest sprzeczne z koncepcją mikroewolucyjnych przekształceń indywidualnie pojmowanych typów antropologicznych, bowiem zmianom ulega struktura geno- i fenotypowa populacji jako całości. Wyżej wymieniona krytykowana terminologia daje pole do szerokich, a dowolnych spekulacji etnogenetycznych, ponieważ zezwala wiązać różne, odległe od siebie chronologicznie i morfologicznie grupy ludzkie. Ostatecznie jednak zdecydowano utworzyć komisję terminologiczną w zakresie typologii (złożoną niemal wyłącznie ze zwolenników koncepcji owych tajemniczych „prototypów”), która przedstawiła swe propozycje w ostatnim dniu obrad, czyli w sobotę dnia 22 X, będące po prostu przejęciem poglądów i terminów anteropologów francuskich. Warto przy tym stwierdzić, że strona niemiecka, reprezentowana przez prof. Schwidetzky i prof. Gerchardta, zaproponowała terminologię wyłącznie morfologiczną, np.: typ dolicho — leptomorficzny, brachy — eurymorficzny, przeciwko czemu zaoponowali dość ostro antropolodzy francuscy uważając, że dotychczasowa termi-

nologia typologiczna jest uświęcona tradycją i zupełnie zrozumiała dla ogółu antropologów.

Bardzo owocne okazały się obrady w dniu 20 i 23, kiedy to znawca archeologii neolitu prof. Sch w a b e d i s s e n z Kolonii przedstawił zebranym w porządku chronologicznym krótkie, syntetyczne charakterystyki poszczególnych kultur neolitycznych w ich rozprzestrzenianiu w Europie i na Bliskim Wschodzie. Po każdej takiej charakterystyce prof. Sch w a b e d i s s e n zadawał konkretne pytania pod adresem antropologów odnośnie struktur antropologicznych serii szkieletowych, zaliczonych do danej grupy kulturowej. Taki uporządkowany sposób dyskusji wniósł pierwsze elementy ładu w pojmowaniu antropologicznych treści tych grup. Mówiąc najogólniej okazało się, że: 1) poszczególne grupy kultur ceramiki wstęgowej charakteryzują się przewodnimi typami antropologicznymi cechującymi obszar nadśródziemnomorski; 2) kultura ceramiki sznurowej zawiera lepto-dolichomorficzny typ szczególnie wyraźnie występujący w seriach ukraińskich i niemieckich; 3) poszczególne grupy kultur megalitycznych są bardzo niejednorodne pod względem antropologicznym; 4) kultura pucharów dzwonowatych w Europie Zachodniej i Środkowej odróżnia obecność krótkogłowego Armenoidopodobnego elementu, który jednak nie jest charakterystyczny dla Hiszpanii, gdzie ma się znajdować najstarsze centrum wyjściowe tej kultury.

Nieco inny charakter miały obrady przedpołudniowe w dniu 20 X, którym przewodniczył autor sprawozdania, a które były poświęcone zastosowaniom metod statystyki matematycznej do różnych serii kranjologicznych, opisanych pod względem klasycznych pomiarów liniowych i wskaźników. Otwarły je referaty prof. S c h w i d e t z k y'e j i dr K n u s s m a n n a, przedstawiające zastosowania odległości Penrose'a. Badania przy pomocy tej koncepcji ujawniły szereg interesujących prawidłowości w powiązaniach między seriami z Ukrainy i Europy Środkowej, szczególnie dla różnych grup ceramiki sznurowej. Wystąpiło jednak także szereg niekonsekwencji, wynikających, być może, ze zbyt małej ilości informacji antropologicznych, zawartych w niektórych seriach. Jeszcze bardziej prawidłowe okazały się zastosowania analizy czynników (Factor Analysis), które pokazały wzajemne powiązania między grupami sznurowców z jednej strony, zaś wstęgowców — z drugiej, oraz niejednorodność różnych grup megalitycznych. Metoda ta i wyniki jej zastosowań zostały zademonstrowane w referatach dr K n u s s m a n n a i p. C h o p r a'y a. Natomiast wiele niejasności wniosły ostatnie dwa referaty p. L u t r y i H o m e r a, oparte na zastosowaniach analizy dyskryminacyjnej i badaniach allometrycznych. Był to skutek niedopuszczalnego uproszczenia w opisie materiału

antropologicznego, zredukowanego do kilku zaledwie cech metrycznych. W rezultacie, ożywiona dyskusja po tych referatach ujawniła sceptyczne nastawienie wielu antropologów do metod statystycznych w zastosowaniu do wewnątrzgatunkowej taksonomii człowieka.

W sobotę dnia 22 X, na zakończenie obrad, autor sprawozdania wygłosił obszerną wypowiedź na temat metod i koncepcji typologicznych Polskiej Szkoły Antropologicznej. Następnie, w godzinach popołudniowych uczestnicy Sympozjonu odbyli wycieczkę wzdłuż Renu, zaś wieczorem wzięli udział w uroczystościach pożegnalnych. W niedzielę 23 X odbyła się jeszcze przed południem konferencja na tematy wydawnicze. Ustalono, że wszystkie referaty w znormalizowanej formie zostaną opublikowane w ciągu 1967 r. w VI tomie „Fundamenta”, wydawnictwie, którego 5 tomów poprzednich będzie poświęconych archeologii neolitu. Jest ono redagowane przez prof. Schwabedissena. Redaktorem tomu VI wybrano prof. Schwidetzky.

Na zakończenie niniejszego sprawozdania wypada dodać, że Sympozjon był doskonale zorganizowany przez pracowników Instytutu Antropologii pod kierunkiem prof. Schwidetzky'ej, zaś jego obrady, mimo gorących nieraz dyskusji, cechowała wzajemna życzliwość i uszanowanie cudzych poglądów oraz brak jakichkolwiek elementów koncepcji rasistowskich.